

A BÁCSKAI MESEMONDÓ

*A moholi Fodor Erzsébet meséiről, életrajzáról, a gyűjtés
negyedszázados történetéről*

KALAPIS ZOLTÁN

Életpályánk váratlan kereszteződésére negyed századdal ezelőtt került sor: napilapunk ekkor közölte folytatásokban egyik hosszabb írást a kerektói Borbély Mihályról (A bánáti mesemondó, *Magyar Szó*, 1977. május 15–27.), az első mesemondóról, akinek teljes, ötvenegy meséből álló repertoárja, Kálmány Lajos lejegyzésében, 1913-ban, önálló kötetben megjelent.

A gyűjtemény új kiadása nem sokkal korábban hagyta el a sajtót (*Pingált szobák*, 1976), s ez volt valójában a közvetlen oka annak, hogy a hagyományörző uradalmi cseléd, a későbbi törpebirtokos még fellelhető emlékeinek nyomába eredjek.

1977 júniusában levelezőlapot hozott a posta a szerkesztőségbe, Fodor Erzsébet, a negyvenöt éves moholi háziasszony közölte a sorozat szerzőjével, hogy ő is nagyon sok mesét tudna mondani, „majdnem annyit, amennyit Borbély Mihály”.

Ekkor kalandos történet vette kezdetét: egy kézirat születése és hányattatása.

Fodorné eleinte magnóba mondta meséit, három nem teljes szalagra. A lehallgatás után azonban minduntalan elégedetlen volt a hallottakkal, hiányosnak tartotta őket. Ez maradt ki, ezt felejtettem ki – mondogatta. Végül is azzal a javaslatlall állt elő, hogy ő inkább leírná a meséket. Így a többször is előforduló, módfelett idegesítő kihagyásokat el tudná kerülni.

Nem zárkóztam el egy ilyen lehetőség elől, magamban azzal érveltem, hogy a népi kézirat külön érték is lehet.

Ez a módszer ugyan elég ritka a szakmában, ha csak tehetik, nem alkalmazzák, de nem is ismeretlen. Penavin Olga említi (*Jugoszláviai magyar népmesék, II.*, 1984), hogyha nem tudta egybehangolni mesemondójának idejét a magáéval, megkérte, írja le meséit a hosszú téli hónapokban. Kétségei voltak a módszert illetően, mert úgy gondolta, hogy az élőszóban oly könnyen áradó mesefolyam a munkában elnehezült kéz alól majd csak „bakadozó” betűkkel és mondatokkal bújik elő. Nagy meglepődéssel állapította meg, hogy az igazi mesemondó tehetség, mint amilyen például a vojlovicai Erős Teréz is volt, ezt az akadályt könnyen vette (a könyvben tizenhét meséje jelent meg ötvenkilenc könyvoldalon).

Az írás ugyan nem élő szó, de hát a XX. század második felében a mesemondók már egyre többször kerültek abba a természetellenes állapotba, amikor nélkülözniük kellett az oly ösztönző és ihletet adó hallgatókat, azaz közönség nélkül maradtak. A nyilvánosság a legjobb esetben a gyűjtő buzdító tekintete volt, meg az „örökkévalóságot” is előlegező mikrofon. Némelyik, mint Fodorné is, a társtalanságot és a magányt, a vonalas irkalap fehérségét választotta.

Mesefánk is, mint annyi más társa, a tágas, szellős mezőről, a hangos dohánypajtából és a kukoricafosztásra alkalmas kocsiszínből a négy fal közé szorult: a biztató és elégedett szempárfüzérek helyett önmagával szembesült.

Az egyéniségkutató iskola módszere és gyakorlata mintha az írásbeliség felé is tágalna.

Az 1977. és az 1978. esztendő még a magnetofon-felvételekkel múlt el. (Idézet Fodor Erzsébet két leveléből: „Kedves szerkesztő úr, amikor majd ráér, akkor eljöhethet... több mese van, mint gondoltam, de ezek alighanem már az utolsók...”, 1978. január 6.: „Hamarosan operálnak, ha lehetséges, húsvét utáni héten jöjjön, mert még két napra való anyag jött össze...”, 1978. március 20.)

A mesék leírására 1979-ben tért át. (Idézet még két levélből: „Levelet megkaptam. Nagyon örültem, hogy gondolt rám. Én a mesékkal vagyok elfoglalva, mert megkezdtem őket leírni. És mondhatom, hogy kevesebb hibával, mint élőszóval...”, 1979. január 17.: „Kedves szer-

kesztő úr, én most már nagy nehezen befejeztem a másolást... Ha gondolja, akkor elküldöm postán, de jobb lesz, ha eljön, mert lenne egy-két szavam a mesékkel kapcsolatban... Az életrajz még nem kész, majd a télen befejezem...”, 1981. június 25.)

Az életrajz 1982 tavaszán lett kész, egy kis vonalas füzet ötven oldala telt meg. A meseállomány egy nagy formájú dolgozatfüzetbe került, a számozott oldalak száma hetven lett. Harmincöt mesét foglalt magába. A következőket: 1. Az aranyalma, 2. A vasorrú bába, 3. Tündér Ilona, 4. Lodina, 5. A fekete város, 6. A griffmadár, 7. Cigány királyné, 8. A nyelvés királykisasszony, 9. A lány és a halott szerető, 10. A katona és a palota, 11. A tizenkét rabló, 12. Bolond Palkó, 13. A kis vörös meg a nagy vörös, 14. Az öregasszony meg a Szent Péter, 15. A csúnya lány meg az ördög, 16. A két kovácslegény meg a boszorkány, 17. A kocsmáros meg a vendég, 18. Ih-vásznét, 19. Kobi és Száli, 20. A bátor szolga, 21. Az úr meg a majom, 22. A két cimborá meg az ördög, 23. A szükség, 24. A szegény ember meg a zsidó, 25. A két koma meg az arany, 26. A legény és a tündér, 27. A beteg király, 28. A nagy fa, 29. A tarka ló, 30. Bocskorandusz király, 31. Mátyás király meg a frakk, 32. A buta szolgáló, 33. A nyugtalan lélek, 34. Jóska bácsi meg Amerika, 35. Icinyke-picinyke.

Fodor Erzsébet teljes mesekészlete a gépelés után hetvennégy oldal lett.

A lemásolt anyagot eljuttattam Katona Imrének, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének docenséhez, aki egyébként Borbély Mihály meséinek újrakiadását is sajtó alá rendezte, az utószót és a jegyzeteket írta (Borbély Mihály életrajzát Bori Imre írta, a kiegészítő gyűjtést pedig Beszédes Valéria végezte).

Katona Imre 1983. április 6-án keltezett recenziójában értékesnek minősítette Fodor Erzsébet meséit és mielőbbi kiadásra javasolta. „A repertoár egészét tekintve – írja – kissé férfiasabb az átlagnál, mintha inkább tanulta volna ezeket férfiaktól, mint nőktől... A repertoárban a mai arányoknak megfelelően van képviselve minden mesei műfaj: tündér- vagy pontosabban varázsmese, bolondmese, trufa, obsitos- és kísértethistória, kincs- és hiedelemmonda (utóbbiak boszorkányosak), és voltaképpen mondák is leírásra kerültek... A mesék eléggé épek... így kiemelkedően teljes szerkezetű és motívikájú pl. a *Lodina*, *A griffmadár*, *A lány és a halott szerető*, *A két koma meg az arany* és több

más. Ahol pedig némi kopás tapasztalható (pl. *Tündér Ilona, A fekete város, Cigány királyné, A két kovácslegény meg a boszorkány* stb.), az sem zavarja a mese menetét és főként élvezetét. Mint a jugoszláviai magyar népmesékre általában, Fodor Erzsébetéire is jellemző, hogy sok darabja eléggé egyedi (pl. *A katona és a palota, Az öregasszony meg a Szent Péter, Ih-vásznét, A nagy fa, A tarka ló, A buta szolgáló, A nyugtalan lélek, Jóska bácsi meg Amerika*). Fodor Erzsébet ízes meseíró (mondanak bizonyára még jobb), változatos történetei közül csak 3–4 gyengébbet (*A tizenkét rabló, A bolond Palkó, A csúnya lány meg az ördög, A legény és a tündér*) találtam, de még ezeket is kiadásra merném javasolni” (kiemelés: K. I.).

A mesekészlet férfias jellegére vonatkozó észrevétel találó, amint az az időközben elkészült életrajzból kiderült. Meséinek zömét ugyanis édesapjától, Papp Istvántól tanulta, mégpedig a lehető legkülönfélébb alkalmakkor. „Szárvágás közben holdvilágnál, amikor pihenőt tartotunk” – írja egy helyütt. „Pihenés közben mindig mesélt egy-két mesét vagy történetet” – közölte máshol. Feljegyezte, hogy „esténként is sokat mesélt, különösen télen. Még a szomszéd gyerekeknek is gyakran mesélt”. Édesanyjától csak két–három mesét tanult. Egyik meséjéről (*Icinyke-picinyke*) mondja: „diákkönyvemből tanultam”. Nehéz is elképzelni, hogy a huszadik század második felében egy mesemondóra ne hatottak volna olvasmányai, nem beszélve a rádióról, a tévéről . . .

Kész csoda, hogy a mese újraalkotásának és újraközlésének ez az ősi vágya, ez a hagyományoshoz közelálló módja a megváltozott körülmények ellenére is fennmaradt, feltört a mélyrétegekből, s utat keresett magának a nyilvánosság – talán így is mondhatnám: – az emberi szívek felé.

Ennek a meg-megújuló „szellemi sztrádának” vonalát próbáltam annak idején jómagam is egyengetni azáltal, hogy 1983 őszén a lemásolt meséket (hetvennégy gépelt oldal), megtámogatva Katona Imre kedvező véleményével (2,5) és kiegészítve a mesemondónak a recenzens által is kívánatosnak tartott önéletrajzával (15 gépelt oldal), felkínáltam közlésre a *Hungarológiai Közlemények* szerkesztőségének, azzal a javaslattal, hogy vagy önálló füzetként jelentessék meg, vagy folytatásokban tegyék közzé a folyóiratban.

Mivelhogy a folyóirat-szerkesztők örökösen anyagi mizériákkal küszködnek, az első észrevétel itt is az anyag hosszúságára vonatkozott (összesen 91,5 gépelt oldal).

Egy kézirat hosszúsága persze mindig viszonylagos. Fodor Erzsébet meseállománya a nagy magyar mesemondók többszáz darabból álló készletéhez képest akár kevésnek is mondható. Ezeknek száma pedig nem is csekély. Elég ha csak az Ortutay Gyula által 1940-ben indított Új Magyar Népköltési Gyűjtemény köteteire utalunk (*Fedics Mihály meséi*, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel kíséri Ortutay Gyula, 1940; *Pandur Péter meséi, I–II.*, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel kíséri Dégh Linda, 1941; *Ami Lajos meséi, I–III.*, gyűjtötte, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket készítette Erdész Sándor, 1968; *Tombác János meséi*, gyűjtötte és a jegyzeteket írta Bálint Sándor, 1975).

Többeknek e sorozaton kívül jelent meg könyve (Bagyi János: *Az eszös gyermek*, gyűjtötte Böződi György, Bukarest, 1958; *Ruszkovics István meséi*, gyűjtötte, sajtó alá rendezte Erdész Sándor, Halmos István, Kovács Ágnes, Bp., 1968; *A mesemondó Jakab István*, gyűjtötte Nagy Olga [társszerzővel], Bukarest, 1974).

Még több azoknak a száma, akik nem kerültek abba a szerencsés helyzetbe, hogy önálló kötetben jelenjenek meg, de a gyűjtők magnószalagra, videóra, filmre örökítették meg tudományukat, néprajzi táruk őrzik lejegyzett szellemi alkotásaikat. Csak azokról teszünk említést, akik 80–200 mesét, történetet, tréfabeszédet, históriát, mondát közöltek a gyűjtőkkel. Ezek között van Bodnár Bálint (gyűjtőből lett mesemondó, Kisvárdai és környékének mesehagyományát őrizte meg), Büszke Kocsis Miklós (700 Maros menti mesét, népdalt és igaz történetet mondott hangszalagra, valódi repertoárja azonban nem haladja meg a kétszázat), Furicz János (ugocsbai béres, gyümölcspásztor, meséit mindig azonos módon, „szóról szóra” mondta el), Pályuk Anna (kárpatukrán származású, de magyarul mesélt tündérekéről, ördögökről és más földöntúli lényekről), Pápai Istvánné Páhi Emma (a legfiatalabb mesemondók egyike, 38 éves koráig 150 karcsai mesét jegyeztek le tőle), Tóth Szőke Józsefné (előbb somogyi cseléd, majd kisbirtokos, utóbb termelőszövetkezeti tag, írástudatlan volt, de meséinek nagy hányada mégis könyvből származik: felolvasás után jegyezte meg őket).

Házunk táján, azaz a lentségi végeken még a legjobb mesemondók repertoárja sem haladja meg a húszat, harmincat. A legkiválóbbak válogatott névsorát két kitűnő mesegyűjtemény alapján állítottuk össze: *Jugoszláviai magyar népmesék*, közzétette Penavin Olga, I–II., 1984. Az Új Magyar Népköltési Gyűjtemény XVI. és XIX. köteteként jelent meg, az első kötet első kiadása még 1971-ben; *Sárkányölő ikertestvérek*, kopácsi népmesék, gyűjtötte és sajtó alá rendezte Katona Imre. A Forum Könyvkiadó Hagyományaink sorozatának III. köteteként jelent meg 1972-ben.

A legjobb bánáti mesemondók listájára a már említett vojlovicai Erős Teréz, továbbá Kovács Barnabás és a csókai Csehák Vera írta fel magát, Baranyából a kopácsi Tyukos Horváth Antal és Szuszi Szalai Áron, Bácskából pedig a kispiai Pálinkás Balázs, az adorjáni Bánszky Antal és a pirosi Szabolcski Julianna emelkedett ki. Róluk jegyzi meg gyűjteményének előszavában Penavin Olga: „Mindannyian megérdemelnék, hogy teljes meserepertoárjukat összegyűjtsék.” Sajnos, ez nem történt meg, vagy ha igen (erről nem tudunk), közöletlen maradt.

Igy aztán marad Borbély Mihály 1913-ban, könyvben közzétett, szinte teljesnek mondható repertoárja (ezt az állítást egy esetleges kiegészítő gyűjtés megcáfolhatta volna, de ez nem történt meg), s itt van most Fodor Erzsébet harmincöt meséből álló, ugyancsak teljes gyűjteménye.

Ennyi az egész: egy a XX. század elejéről, egy pedig a végétől.

Még akkor sem beszélhetünk mértéktelen, erőnket túlhaladó publikálásról, ha ehhez hozzáadjuk, hogy Pataky András begyűjtötte és közzétette a kopácsi Szalai Ferencné tizenhárom rövid történetét (*Janus Pannonius Múzeum Évkönyve*, Pécs, 1964), meg említést teszünk egy egészen friss kiadványról (*A mesélő ember*, Osiris Kiadó, Bp., 2000), amelyben Raffai Judit a ludasi „mesélő emberének”, Szűcs Lászlónak teljes, huszonhat meséből álló repertoárját tette közzé.

De nem is a terjedelemre tett komolytalan megjegyzés kedvetlenített el, inkább az volt lehangoló, hogy nem kaptak felcsillanó szemmel a kézirat után, nem láttak benne valami esélyt, kínálkozó lehetőséget.

A baljóslatú jelek erősen megingattak, de azért hónapokig türelmesen vártam a válaszra, miközben újra meg újra rádöbbsentem, milyen nagy úrt hagyott maga után Tóth Ferenc folklorista három évvel korábbi,

szerencsétlen körülmények között bekövetkezett halálával. Szót értetünk egymással, támogattuk, biztattuk egymást . . .

Egy 1985 márciusában, az eszéki *Magyar Képes Újság*ban közzétett interjúmban még a készülő munkáim között említettem „egy moholi asszony mesekészletének, életrajzának sajtó alá rendezését”.

Nem sokkal később azonban, több mint másfél évi várakozás után, visszakértem a kéziratot. Becsomagoltam egy műanyag zacskóba, hogy megóvjam a portól, károsodástól, s elhelyeztem irattáramba.

Mikor pattan majd újra elő a reménység szikrája?

Közben hol panaszos, hol szemrehányó leveleket kaptam Fodor Erzsébettől. (Idézet egy 1984. november 8-án keltezett papírlapról: „Kedves szerkesztőm, nem tudom, mi az oka, hogy nem jelentkezik. Mert én már összevissza gondolok mindenre, csak jóra nem. Mi az oka, hogy nem értesít? Abban állapotodtunk meg, hogyha a füzetekre nem lesz szükség, akkor visszaküldi. Megfeledezett róla, vagy valami akadály van, nem tudom, mire gondoljak. Küldje vissza a füzeteket, vagy ha erre lesz útja, hozza el, mert most már nagyon türelmetlen vagyok . . . Elnézést a levél tartalmáért, ideges vagyok. Vagy talán a füzetek nincsenek meg az élők sorában?”)

Tizenöt év múlt el időközben: a levelezés megszakadt, a füzetek ugyan nem kerültek vissza jogos tulajdonosukhoz, de nem is „haltak meg”, csak elszunnyadtak, egy kicsit mélyebben. A közöletlen kéziratból előbb elfekvő, majd ellefejtett kézirat lett. Elintézetlenül hevert iratkesteim között, mint a rossz hivatalnok asztalán az elodázott aktacso-mók. A megőrzött másolatok, a vissza nem szolgáltatott eredetiek várták a jobb napokat: hátha egyszer lesz belőlük valami.

El tudom képzelni, hogy a hitegetett, a „félrevezetett” mesemondó milyen válogatott átkokat szórt a fejemre (két füzetét csak ezekben a napokban szolgáltattam vissza).

Katona Imre nemrég halálhírére a *Híd* szerkesztőségében újra szóba hoztam recenzióját Fodor Erzsébet meséiről. Bori Imre az elejtett szóra is felfigyelt, bekérte a paksamétát, s csakhamar a közlés mellett döntött.

Egy hányatott kézirat sorsa ezzel népmesészerűen beteljesedett: minden jó, ha a vége jó!

Amikor hosszú évek után újra találkoztam Fodor Erzsébettel faluszéli otthonában, a moholi Vasút utca 21. szám alatt, a közlés örömhírét is vihettem neki.

Látogatásom elsődleges célja azonban – a *Híd* szerkesztőségének megbízásából –, a kapcsolatfelvétel mellett mégis az volt, hogy az életrajz változásait vegyem papírra, s Németh Mátyás barátommal fényképeket készítsünk a mesemondóról, otthonáról, reprodukciókat a családi albumból.

Fodor Erzsébet önéletírása talán nem olyan megkapó szépségű, ízes nyelvezetű, mint az erdélyi parasztletrajzok (Tamási Gáspár: *Vadon nőtt gyöngyvirág*, 1968; Győri Klára: *Kiszáradt az én örömöm zöld fája*, 1975), s nem is olyan terjedelmes, mint a horgosi Zabosné Geleta Piroskáé (*Így zajlott az életem*, 1983), de dokumentumértéke tagadhatatlan. Ha összehasonlítási alapot keresünk, akkor azokkal a népi életírásokkal vethetjük egybe (szám szerint öttel), amelyeket Németh István adott közre (*Kánaáni történetek, Önéletrajzok, vallomások*, 1984).

Megtudhatjuk belőle egy küzdelmes élet sok részletét, és megismerhetjük a kétkezi munka nem egy színhelyét is: a temerini Öregmajort és az Illancpusztát, a Tisza régi és új medre közé zárt, bőven termő Gyöngyszigetet, a Telecskai-dombok nyúlványain fekvő Orompartot, a Raffai-szállást, a Vuletić-tanyát.

Fodor Erzsébet (illetve, eltérve a nálunk honos szóhasználattól: Fodor Illésné Papp Erzsébet) Zsablyán született 1932. február 26-án. Nemcsak a munkahelyén, s más alkalmas helyeken mesélt, hanem otthon is, két gyermekének, Piroskának és Gizikének. Szerették hallgatni, de előadni ők már nem szoktak, talán nem is tudnak, úgyhogy szinte biztosra vehető, hogy vele a mesefa ki fog dőlni. Hacsak valamelyik unoka (Hilda, Andrea, Gyöngyike, Izabella, Ildikó) vagy dédunoka (Nikoletta) nem veszi majd fel a fonalat, mivelhogy néha – ha kéri, vagy ha jókedvében van, kérés nélkül is – mesélni szokott nekik. Egyszer arra is figyelmes lett, hogy otthonukba belépve saját hangja fogadta: titokban magnóra vették a nagyanya meséit, s újra meg újra lehallgatják.

Élete mindig göröngyös volt, most sem mondható könnyűnek. A havi 4140 dinár nyugdíjat kell beosztania (félhavonta érkezik 2070 dinár). Leányai olykor kiségitik, de fő támasza a kert, tavaly is nyolcvan üveg paradicsomot főzött be. Már az utóbbi években is sokat betegeskedett, de most öregségére aztán minden rászakadt: férje szemidegsorvadásban

megvakult . . . A napi tennivalók után csak a horgolás, a tévé, a *Magyar Szó* műsorfüzetének egyik rovata, a Numerológia marad.

Életrajzából diszkréten kihagyta, hogy szenvedő alanya volt a szablyai magyarok exodusának. Kisebbségi emberként megtanulta, hogy hallgatnia kell, ha jót akar magának. „Nem mertem megírni” – mondja. Erről a korról 1982-ben még csak ezt vetette papírra: „A második világháború után nagyon szegények voltunk, mindenünket elvitte a háború. Újra kezdtük az életet . . .”

Ebben ugyan dióhéjban benne van minden, de azért mégis kiegészítésre szorul.

A szerb többségű Zsablyán 1941-ben 1944 magyar élt, 1944 decemberében pedig 1476, azaz 466-tal kevesebb. Zömük elmenekült, 107 pedig a megtorlás áldozata lett (nyilasok, a DMKSZ vezetőségi tagjai stb.). Zsablya többségi lakossága ezzel nem elégedett meg, úgy ítélték meg, hogy minden itteni magyar lakos felelős az 1942. évi razziáért, kollektív felelősségre vonásukat és kitelepítésüket követelték. A katonai közigazgatás szervei, három héttel megszűnésük előtt, helyt adtak az elvárásnak. A kitelepítés 1945. január 23-án kezdődött, a túlélőket, farkasordító hidegben, fegyveres kísérettel, Boldogasszonyfalván (Gospodinci) és Temerinen át, a járeki gyűjtőtáborba irányították, köztük volt a tizenhárom éves Papp Erzsébet is, a későbbi Fodorné.

A szablyaiak sorsára jutott Csúrog és Mozsor (Mošorin) magyarsága is, úgyhogy a járeki táborba 3632-en kerültek, a több mint 13 000 főnyi német ség mellett. Őket a falu keleti részében zsúfolták össze, a magyarokat pedig a főúttól nyugatra eső részben.

„Mindennap zsiszikes sárgaborsót kaptunk enni, zsiradék és só nélkül, csipetnyi kenyérrrel, szárnyán a légy is elvihette” – mondja Fodorné.

1945 júniusáig maradtak Járekon, a negyven gyűjtőtábor közül a legkegyetlenebbjében, majd Szépligetre (Gajdobrára) irányították őket, ahol már valamivel elviselhetőbbek voltak a körülmények, a koszt is jobb volt. „Itt már naponta babot és több kenyeret kaptunk” – mondja. Nem fenyegette őket a tífusz sem, de a vitaminhiány miatt fellépett a beriberi betegség.

Innen Dunacsébre (Čelarevo) kerültek: egy elhagyott csendőrlaktanyában szállásolták el őket. Itt arattak, csépeltek, s amikor ősszel megkapták az „elbocsátólevelet”, s elhagyhatták kijelölt telephelyüket, a

bért utánuk küldték. „Három mázsa búzát kaptunk, úgy-ahogy elég volt télire” – mondja Fodorné.

Temerinben húzták meg magukat a rokonoknál. Zsablyára nem mehettek vissza, onnan örökre kitiltották őket.

Ennyit még hozzá kellett tenni az időközben 70. életévét betöltő Fodor Erzsébet biográfiájához, legalább ennyit.

Az (utolsó?) bácskai mesemondó egy cseppet sem mesés életútjához, Borbély Mihály szellemi leszármazottjának életírásához.

A SZERKESZTŐ JEGYZETE

Fodor Erzsébet meseszövegeit Kalapis Zoltán szívességének köszönhetően adjuk közre, többek között abban is bízva, hogy folkloristáink figyelme ismét a népmesék felé fordul, miközben olyan szövegeket ismerhet meg az olvasó, amelyek írott mesék, nem pedig mesélt mesék – lejegyzőjük pedig maga a mesemondó volt. Igyekeztünk minden számunkra elérhető adatot a meseíróval és meséivel kapcsolatban közzétenni. Tudományának teljében Katona Imre, a neves magyar folklorista foglalkozott értékükkel, Raffai Judit pedig tipizálta az erre alkalmas meseszövegeket a fiatal magyar folkloristák képviseletében, hiszen nemrégén tette le asztalunkra első mesegyűjteményét. Raffai Judit jelezte, hogy Fodor Erzsébet nem mindegyik meséje mese. Kétségtelen azonban, hogy a meseleíró repertoárjának az ilyen szövegek is szerves részét képezik, s ha még nem mesék, de a mesévé válás útján, talán félúton vannak a mese és a történet között.

A *Híd* egyik következő számában folytatjuk Fodor Erzsébet meséinek közlését.

BORI Imre

A mesék nyelvi gondozását Farkas Zsuzsa végezte, tipológiai meghatározásukat pedig Raffai Judit készítette.

A fényképeket és a reprodukciókat Németh Máttyás készítette.